

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 7 juli 1914 kl. 1 e. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1
angående herr Olaussons motion, nr 28, om skrivelse
till Kungl. Maj:t angående viss ändring i hittills till-
lämpat förfarande vid fastställande av taxor för färj-
inrättningar.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till dess tredje tillfälliga utskott remitterad motion, nr 28, har herr Olausson hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid fastställandet hädanefter av taxor för färjinrättningar icke måtte föreskriva befrielse från erläggandet av avgift för färjornas begagnande för andra än kungliga och furstliga personer.

Till stöd för detta yrkande har motionären anfört följande:

Som bekant meddelar Kungl. Maj:t tillstånd för de väghållnings-skyldige att av vägfarande uppbära särskilda avgifter för begagnandet av allmän färja, som av de väghållningsskyldige anordnats och underhålles. Att de väghållningsskyldige sålunda medgivas rätt att få uppbära vissa avgifter för färjinrättningens begagnande är ju helt naturligt med hänsyn till de ofta synnerligen dryga kostnader, som anordnandet och underhållet av färjan ådrager väghållningsdistriktet. Därtill kommer, att färjningen i motsats till vägunderhållet i allmänhet innefattar en verklig transport, ofta av betydande längd, och sålunda närmast att förlikna med vanlig sjöfart. Att det icke av de väghållningsskyldiga skäligen kan begäras, att de utan avgift skola sålunda verkställa transporter sjöledes, synes uppenbart.

Av ålder har emellertid i de kungl. brev, vilka reglera avgifterna för varje särskild färja, pläгат intagas bestämmelser om att från er-
Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 13 saml. 3 avd. 1 häft. (Nr 1). 1

läggandet av avgifter för färjans begagnande skulle vara befriade kungliga och furstliga personer, krono- och fångskjuts samt andra kronotransporter, allmänna posten, kurirer, tågande trupper, samt ämbets- och tjänstemän, då de färdas i tjänsteärenden. Någon allmän bestämmelse i lag därom att ovannämnda personer, transporter och myndigheter skola vara befriade från erläggandet av avgift för begagnandet av allmän färjinrättning existerar icke. Visserligen finnes i nådiga kungörelsen angående formulär till taxa å avgifter för begagnandet av färjinrättningar den 30 december 1911 anmärkt, att nämnda personer, transporter och myndigheter skola vara undantagna från erläggandet av avgift. Då emellertid — förutom det att undantagen i fråga intagits allenast såsom en anmärkning i kungörelsen — kungörelsen i sin helhet icke avser annat än tjäna såsom formulär för vederbörande vid uppgörandet av förslag till taxa för färjinrättning, kunna sagda bestämmelser icke tilläggas karaktären av någon allmän författning. Att kungliga personer, kronotransporter, allmänna posten samt ämbets- och tjänstemän m. fl. hittills undantagits från erläggandet av avgifter för begagnandet av färjinrättning har sålunda allenast sin grund i en från äldre tider kvarstående praxis.

En dylik praxis synes dock icke längre böra bibehållas. Numera har ju på alla områden uttryckligen fastslagits den grundsatsen, att staten, då den använder sig av anordningar och inrättningar, som drivas av enskilda eller korporationer, skall i likhet med trafikanter i allmänhet erlägga avgifter för inrättningens begagnande. Sålunda erlägger som bekant staten till de enskilda järnvägarnas förvaltningar ersättning för transporter för statens räkning å de enskilda järnvägarna. Enahanda är ock förhållandet beträffande enskildas ångfartyg. Vid begagnandet av dessa antingen för kronotransporter i allmänhet, för postbefordran eller för befordran av ämbets- och tjänstemän i tjänsteärenden erlägger staten avgift i likhet med enskilda. Jämför man härmed färjinrättningarna, framträder skarpt det oberättigade i att de väghållningsskyldiga skola vara skyldiga att utan avgift med färjinrättning verkställa alla slags förekommande transporter för statens räkning. Mellan färjtrafiken och fartygsbefordringen i allmänhet förefinnes nämligen icke någon principiell åtskillnad. I båda fallen försiggår en verklig transport till sjöss med anlåtande av för ändamålet anskaffade befordringsmedel. Vid många färjinrättningar är ock den väglängd färjan har att tillryggalägga samt trafiken med färjan så betydande, att väghållningsskyldige måste anskaffa särskilda ångfärjor eller motorfärjor för ändamålet, varigenom alltså färjningen i alla avseenden blir fullt jämförlig med vanlig sjöfart. Men vid sådant förhållande synes det hårt,

att de av väghållningsbesväret redan förut hårt betungade väghållningsdistrikten skola vara skyldiga att utan någon som helst ersättning med färjan verkställa alla förekommande transporter för statens räkning, under det att en vanlig fartygsägare äger att för dylika transporter åtnjuta ersättning.

Näppeligen torde ens av någon ifrågasättas, att de väghållningsskyldige skulle åläggas att avgiftsfritt verkställa transporter för statens och statsmyndigheternas räkning å allmän landsväg. Lika litet synes emellertid de väghållningsskyldige böra åläggas att utan avgift verkställa dylik befordran över färjställen.

Nu kan möjligen invändas, att, eftersom de väghållningsskyldige få statsanslag till underhållet av allmän väg, bro eller färja, staten bör hava rättighet att såsom villkor härför betinga sig rätt till avgiftsfritt begagnande av färjan. Såvitt jag har mig bekant, har emellertid riksdagen aldrig föreskrivit något dylikt villkor, och föreskrivandet av ett dylikt sådant skulle ock vara att med ena handen återtaga vad staten med den andra givit. För övrigt skulle enligt mitt förmenande med samma skäl kunna såsom villkor för statsbidragets åtnjutande föreskrivas skyldighet för väghållningsdistrikten att å allmän landsväg utan avgift verkställa transporter för statens räkning, vilket emellertid, såsom nyss nämnts, icke lär av någon ifrågasättas.

Då den av Kungl. Maj:t för färjinnrättningarna i allmänhet hittills påbudna skyldigheten att utan ersättning befordra kungliga och furstliga personer, krono- och fångskjuts samt andra kronotransporter, allmänna posten, kurirer, tågande trupper samt ämbets- och tjänstemän, då de färdas i tjänsteärenden, icke är i lag uttryckligen stadgad och icke heller finnes föreskriven beträffande övriga inrättningar av liknande slag, exempelvis enskilda järnvägar och rederier för fartygsbefordran, samt densamma dessutom ofta för de väghållningsskyldige är synnerligen betungande, synes det riktigt, att denna sedan äldre tider kvarstående anordning helt och hållet avskaffas, utom möjligen vad angår kungliga och furstliga personer.

Genom antagande av gällande väglags § 20 upphörde väghållares rätt att uppbära i äldre tider ofta förekommande väg- och bropenningar. Följdriktigast hade varit, om samtidigt rätten att uppbära färjpenningar ävenledes upphört. Kommitterade, vilka utarbetade förslaget till 1891 års väglag, hade visserligen sin uppmärksamhet fäst å denna sak, i det de

Utskottet.

framhålla olämpligheten av alla direkta avgifter å vägtrafiken, färjavgifterna således däri inbegripna. Emellertid ansågo de sig icke kunna föreslå, att väggassorna, vilka det skulle åligga att bestrida kostnaderna jämväl för färjors hållande, skulle berövas inkomsterna av färjpenningar; och i överensstämmelse härmed fick vid antagandet av 1891 års väglag rätten att uppbära färjavgifter kvarstå.

Utskottet delar vägkommitténs uppfattning om olämpligheten av alla direkta avgifter å vägtrafiken, färjavgifterna således medräknade, vilket utskottet vill framhålla, då det samtidigt föreslår en ökning av skyldigheten att erlægga färjavgifter. Intill dess nämligen färjavgifterna på lämpligt sätt kunna bringas att upphöra, utan att därigenom en oskäligen börda lägges på väghållningsdistrikten, föreligga icke, efter vad utskottet i likhet med motionären anser, tillräckliga skäl för den nuvarande ordning, som från avgifternas erläggande befriar i motionen angivna trafikanter.

Visserligen åtnjuta väghållningsdistrikten understöd av statsmedel för anläggning och hållande av färja, men detta understöd torde lika litet som andra statens understöd åt kommunikationsväsendet avse att bereda statsverket någon särskild förmån, utan är givet för att uppnå det allmänna intresse, som ligger i ett väl ordnat väghållningsväsende, och för att bereda de väghållningsskyldige en behöflig lättnad vid fullgörandet av deras åligganden gent emot detta allmänna intresse. Så mycket mindre anser utskottet statsunderstödet böra för staten medföra befrielse från färjpenningars erläggande, som det är sannolikt, att staten icke i samma mån bidrager till väghållningsdistriktens kostnader för färjor, som till distriktens utgifter för vägar och broar.

Enligt vad utskottet i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inhämtat, skulle hinder icke föreligga för väghållningsskyldige att för färjanläggning erhålla statsbidrag efter samma grunder som för anläggning eller omläggning av väg och bro, eller med $\frac{2}{3}$ av den beräknade kostnaden. Vid anläggning av färja enbart, d. v. s. utan samband med väganläggning, skulle dock, efter vad tillika upplystes, väghållningsdistrikt endast i mycket ringa utsträckning sökt erhålla sådant bidrag. Således torde anläggning av färja åtminstone i viss utsträckning hava skett utan anlåtande av statsunderstöd, som skulle kunna motivera befrielse för staten att erlægga avgift för färjans begagnande.

Vad åter angår i gällande väglag medgivna, med 15 % av uppskattade kostnaden utgående statsbidrag till underhåll av färja, råder viss tvekan om vad med »underhåll» här rätteligen skall förstås. Av ett i regeringsrättens årsbok för år 1913, häftet 3, sid. 227, återgivet rättsfall framgår,

att kammarrätten gjort anmärkning mot en av Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län till Inlands södra härads väghållningsdistrikt verkställd utbetalning av 15 % av underhållet av distriktets färj-inrättning vid Kornhall, detta på den grund att särskilda nämnden bland färjans underhållskostnader upptagit kostnaderna för färjans drift, d. v. s. avlöning till färjkarl, amortering av anläggningskostnaderna m. m. Principfrågan blev emellertid i detta fall icke avgjord, enär kammarrättens anmärkning underkändes på den grund, att den särskilda nämndens förberörda beslut vunnit laga kraft; men utskottet har inhämtat, att kammarrätten vidhåller sin uppfattning att i »underhåll» av färja enligt § 60 väglagen icke få inräknas kostnaderna för färjans drift. Skulle denna kammarrättens uppfattning finna stöd i högsta instans, äro, enligt utskottets mening, skälen för statens fortfarande befriande från färjavgifter ytterligare försvagade.

Men även om denna fråga om rätta tolkningen av § 60 väglagen skulle komma att lösas så, att väghållningsdistrikt erhöle statsbidrag jämväl med 15 % av färjans driftkostnader, torde det i åtskilliga fall förekomma, att dessa 15 % icke skulle motsvara de avgifter som statens verk, om ingen befrielse för dess del föreläge, borde erlægga. Det är särskilt postverkets frihet från att vid postens befordrande per färja erlægga färjavgift, som förorsakar väghållningsdistriktet en avsevärd minskning i inkomst. Då nu posten är ett statens affärsdrivande verk, för vars användning allmänheten erlägger avgifter, som göra verket vinstgivande, måste utskottet anse just denna fria postbefordran på enskilda väghållningsdistrikts bekostnad vara obillig.

De bidrag, som av riksdagen beviljats till färjas byggande och underhåll, äro, såsom ovan sades, icke givna i syfte att därför bereda staten någon särskild förmån, t. ex. fri trafik för statens verk och tjänstemän. Den för dessa nu faktiskt förefintliga friheten från färjpenningars erläggande äger heller icke stöd i lag, utan grundar sig endast på en av Kungl. Maj:t vidtagen praxis att, vid fastställande av taxor för färjtrafik, för statens verk och tjänstemän föreskriva dylik frihet i den utsträckning, som i motionen angivits. Denna praxis är av gammalt ursprung, men söker nu sitt ytterligare stöd i en uti kungl. kungörelsen angående formulär till taxa å färjavgifter den 30 december 1911 intagen anmärkning.

Då nu, enligt vad utskottet håller före, tillräckliga skäl ej förefinnas för bibehållande av förenämnda praxis, vilken dessutom i enskilda fall kan leda till uppenbar obillighet mot de väghållningsskyldiga, får utskottet hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid fastställandet hädanefter av taxor för färjinrättningar icke måtte föreskriva befrielse från erläggandet av avgift för färjornas begagnande för andra än kungliga och furstliga personer.

Stockholm den 16 juni 1914.

På utskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit herrar von Sneidern, Eurén, Gullstrand, Hage, Johansson i Västenhaga, Svensson i Betingetorp, Sävström, Wedin, Widlund och Wikström.
